

Çağımızın Ünlü Bilgini HULÛSİ BEHÇET*

Bundan önceki yazılarımızda bilim tarihimizin tozlu sayfalarını karıştırıp, üzerindeki zaman ve ihmal tozunu silerek, içindeki bilgi hazinelerini çıkarmaya çalışmış, buluşlarıyla çağını aşan ve adlarını günümüze kadar getirebilen bilginlerimizi tanıtmıştık. Ancak bu sayımızda sizleri birkaç yüzyıl öncesi-ne götürmüyoruz; çağımızın ünlü bir bilgini ile tanıştırıyoruz: Hulûsi BEHÇET.

HAYATI

20 Şubat 1889'da İstanbul'da doğan Hulûsi Behçet, tıp öğrenimini 1910'da tamamladı. Bu tarihten sonra 1914 Temmuz'na kadar Gülhane Askerî Hastahanesi Deri ve Zührevî Hastalıklar Kliniği'nde asistan olarak çalıştı. 1914 Temmuz'unda Kırklareli Askerî Hastahanesi Başhekim yardımcılığına tayin edildi. Bir süre bu görevi sürdürdükten sonra Edirne Askerî Hastahanesi cildiye mütehassıslığı görevine getirildi ve 1918'e kadar bu görevde kaldı. Bu tarihten sonra bir yıl kadar Budapeşte ve Berlin'deki hastahanelerde çalıştı. Yurda döndükten sonra 1923 yılına kadar serbest hekimlik yapan Hulûsi Behçet, bu tarihte Hasköy Zührevî Hastalıklar Hastahanesi Başhekimliğine getirildi. Altı ay sonra da İstanbul Vakıf Guraba Hastahanesi'ne geçti.

1933 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği'ne profesör olarak seçildikten sonra 1939 yılında kendisine Üniversite Senatosu'nca "Ordinaryus Profesör" payesi de verilen Hulûsi Behçet, bir kalp rahatsızlığı sonucu 8 Mart 1948'de 59 yaşında vefat etti.

BİLİME KATKILARI

Bilime katkıları nedeniyle 1975'te TÜBİTAK tarafından "Bilim Ödülü" ile ödüllendirilen Hulûsi Behçet'in bilime yaptığı en önemli katkı, uluslararasında onu büyük bir üne kavuşturan ve bugün bütün dünyada "Behçet Hastalığı" "Behçet Sendromu",

"Trisyntom Behçet" veya "Morbus Behçet" adıyla bilinen buluşudur. Birçok sistemi tutan kronik seyirli ve iltihabî bir özelliği bulunan bu hastalığın Hipokrat'tan bu yana belirtileri bilindiği halde, aralarındaki ilişkinin dikkati çekmemiş olması nedeniyle çeşitli görüntüler ayrı ayrı hastalıklar olarak düşünülmüştür. Ancak bu düşünceye aksine olarak Hulûsi Behçet 1924'ten itibaren yaptığı uzun ve detaylı incelemeler sonunda dikkatle gözlediği bu çeşitli görüntülerin ayrı ayrı hastalıklar olmayıp, müstakil ve tek bir hastalığın çeşitli yerlerdeki semptomları olduğu fikrine vararak ilk defa 1936 yılında Türkiye'de, 1937 yılında ise yurt dışında yayınlayarak tıp biliminde önemli bir çığır açmıştır. Bu tarihten tam on yıl sonra ise, 13-14 Eylül 1947'de Genevre'de toplanan uluslararası tıp kongresi, Zürih Tıp Fakültesi dermatoloji hocası Mischer'in önergesi üzerine hastalığı tespit eden Hulûsi Behçet'e izafeten "Morbus Behçet" diye adlandırıp kabul etmiştir.

O günden bu yana başta Japonya olmak üzere İngiltere, Amerika, Fransa ve diğer ülkeler bu konuda derinlemesine incelemelerde bulunmuş. Özellikle hasta sayısının giderek artması ve bazı hastalarda prognonun çok ciddi boyutlara varması, hekimleri etkin tedavi arama çalışmalarına yöneltmiş; ancak ne var ki, bugün geriye dönüp baktığımızda bütün çalışmalarına karşın 1936'da Hulûsi Behçet'in tanımla-

Doç.Dr.Nursel AYDIN'LA BEHÇET HASTALIĞI ÜZERİNE

Behçet hastalığı nedir ve bunun tipik belirtileri nelerdir?

Behçet hastalığı ilk kez 1937 yılında bir Türk hekimisi olan Hulûsi Behçet tarafından ağızda aftöz lezyonlar, genital bölgede ülserasyon ve gözde üveit ile karakterize üç semptomu olan bir hastalık olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki yıllarda hastalığın bu üç bulguyla sınırlı kalmadığı, birçok organ ve sistemleri tuttuğu, bugün artık mültisistem tutulum gösteren bir hastalık olduğu kabul edilmektedir.

Hastalığın tanısı klinik bulgularla konur; bu hastalık için spesifik bir laboratuvar bulgusu yoktur. Bilim adamları tarafından belirlenen majör (ana) kriterler; ağızda ülserasyon, genital ülserasyon göz lezyonu ve deri lezyonudur. Minör kriterler; tromboflebit, artrit, santral sinir sistemi lezyonları, gastrointestinal sistem lezyonları, kardiyovasküler lezyonlar ve aile hikâyesinin olmasıdır.

Hastalık neden kaynaklanıyor, bunun etyolojisi bugün tam olarak aydınlanabilmiş midir?

Bugün artık Behçet Hastalığı'nın fizyopatolojisinde nonspesifik bir vaskülitin rol oynadığı ka-

CİNSİYET DEĞİŞTİREN AĞAÇLAR

California Üniversitesi'nden araştırmacı Robert Voeks, Brezilya sahillerinde yetişen *Plassava* palmiyesi (*Attalea lünifera*) adı verilen bir çeşit palmiye ağacının uzun saplı çiçeklerinin cinsiyet değiştirebildiğini keşfetti. 2 metre uzunluğundaki palmiyelerin çiçekleri tiliz halindeyken dişilik özelliği göstermektedir. Fakat, Voeks, kısa boylu palmiyelerde genellikle erkek cins çiçeklerin bulunduğu gördü. Boyları farklı aynı tür iki palmiyenin cinslerinin değişik olması ilginçti. Bilindiği gibi palmiyeler, güneşin bol olduğu bölgelerde yayılış gösterir. Palmiyelerin cinslerinin değişik olmasının, çevredeki diğer ağaçlarla ilgili olabileceğini düşündü. Nitekim orman içinde yaşayan, kısa boylu palmiyelerin güneşten daha fazla faydalanmak için boylarının uzaması; boylarının uzaması için de cinsiyet değiştirmeleri lâzımdır. Bu yüzden,

kısa boylu erkek cins çiçek taşıyan *piassavalar*, cinsiyet değiştirip dişi olurlar.

Bazen bunun tam tersi de olur. Araştırmacı Voeks, "sadece erkek palmiyeler dişi olmuyor, dişilikten erkekliğe dönenler de var" diyor. Fakat ortamın değişik olması lâzım; bu ortam, erkek palmiyelerin yaşadığı çevrenin tam zıddı. Güneşin bol bulunduğu sahillerde yaşayan, uzun boylu dişi palmiyelerin, haddinden fazla meyve verdiği görüldü. Dişi *piassavaların* 50 kg'dan fazla meyve vermesi, kısırlaşmasına sebep olmaktadır. Daha az mahsul vermek ve bünyesindeki metabolik faaliyetlerin daha az olmasını sağlamak için, dişi palmiyelerin boylarının kısa olması gerekmektedir. Bu sebepten, dişi *piassavalar* da cinsiyet değiştirerek erkek cins çiçeklere sahip olurlar.

Prof. Robert Voeks, "garip olan bir şey daha var ki, her iki ortamdaki palmiyeler eşit miktarda meyve vermektedirler" dedi.

A.KAYAN, H.DURMUŞ

diği hastalığın gerek nedenleri ve gerekse tedavisi konusunda pek olumlu ve kesin sonuçlara ne yazık ki varılamamıştır.

bul edilmektedir. Hastalığın etyolojisi tam olarak aydınlatılabilmemiş değildir. Hastalarda HLA-B5 do-ku grubu ile paterji testinin pozitif olması, hastalığın tanınmasında önemlidir.

Hastalık daha çok hangi yaşlarda ve kimlerde görülür?

Hastalık daha çok 18-40 yaşları arasında görülür. Çocukluk çağında ve 50 yaşın üzerinde oldukça nadirdir. Her iki cinste görülmekle birlikte erkekler kadınlara göre 2 ilâ 7 defa daha sık hastalığa yakalanırlar.

Behçet hastalığı Türkiye, İtalya, İsrail, Lübnan gibi Akdeniz ülkeleri ve Japonya'da sık görülür.

Hastalığın bugün bilinen kesin bir tedavisi var mıdır?

Behçet hastalığında değişik sonuçlar veren çok farklı tedaviler denenmektedir. Akut dönemde kortikosteroidler yararlı olur. Ağrılı aftöz lezyonlarda, akut eklem tutulmalarında, gözdeki lezyonlarda ve santral sinir sistemi bulgularında kortikosteroidler kullanılmaktadır. Uzun süreli kortikosteroid tedavisinin yeni belirtilerin ortaya çıkmasını önleyeceği şeklinde bir delil yoktur.

İmmünoşüpressif ilaçlar (immün sistemi baskılayan ajanlar) ağır göz bulgularında ve santral sinir sistemi tutulumunda yararlı olmaktadır. Ayrıca behçetli hastalarda Colchicine de kullanılmakta, aftöz lezyonlar, genital ülserler ve göz bulgusu olanlarda etkili olmaktadır.

Hulûsi Behçet'in bu çok önemli buluşunun yanısıra dikkatleri çeken diğer önemli çalışmaları ise, genel olarak dermatolojinin bütün alanları üzerinde olmakla beraber, şark çibani, mantar hastalıkları, ham incir dermatiti ve arpa uyuzu gibi ülkemizde sık sık rastlanan deri hastalıkları üzerindeki araştırmalarıdır. Bunlardan mantar üzerindeki çalışmaları nedeniyle 1935'te Budapeşte'de toplanan uluslararası dermatoloji kongresinde bir diploma ve plakette onurlandırılmış; şark çibani üzerindeki çalışmaları nedeniyle dünya literatüründe dikkatleri çekmiş ve ham incir dermatiti üzerindeki çalışmalarıyla bu hastalığın bütün dünyada tanınmasını sağlamıştır. Ayrıca arpa uyuzu üzerindeki çalışmalarıyla da hastalığı yapan etkenin türü tespit edilmiştir.

ESERLERİ

Tıp bilimini, bireysel şifanın vasıtası olmakla kalmayıp, cemiyet ve insanlığın acılarına el uzatan saygın bir meslek olarak gören Hulûsi Behçet'in 196 yılının yanı sıra burada özellikle belirtmemiz gereken iki önemli eseri vardır. Bunlardan birincisi 1936'ta yayınladığı 324 sahifelik "Frengi Dersleri", diğeri ise 1940'ta yayınladığı 450 sahifelik "Klinik ve Pratikte Frengi Teşhisi ve Benzeri Deri Hastalıkları" adlı eseridir. Bu ikinci eseri, Hulûsi Behçet'in "Önsöz" de kendisinin de belirttiği gibi, özellikle pratisyen hekimlerin ve yeni mezun olmuş doktorların rastladıkları herhangi ciddi bir rahatsızlığın frengi ile ilgili olup olmadıklarını anlamak için basit yollardan nasıl hareket edeceklerini gösteren bir rehberdir.

* Bu yazının hazırlanmasında, A. Lütfü TAT'ın Türkiye Klinikleri Dergisi'nde yayınlanan "Hocam Hulûsi BEHÇET" başlıklı yazısından yararlanılmıştır.